

ТЕАТРОГРАФИЈА: ЈЕДНОЧИНКЕ НА СЦЕНАМА НАРОДНИХ ПОЗОРИШТА

Једночинке *Иира ваиџром* и *На сѣаници* Милана Савића премијерно су изведене у београдском Народном позоришту 27. новембра 1904. заједно са драмама у једном чину *Амајлија*, *Меланија* и *Ђурђевићи*, као целовечерња представа под заједничким насловом *Одсудни ѿренуци*. Нажалост, није сачуван плакат премијерног извођења, као ни евентуалног репризног. Посредно се сазнаје да Савић и управа позоришта нису на плакату жанровски одредили ове једночинке.

На основу прегледане архивске грађе, тј. фондова у Музеју позоришне уметности Србије (сачувани исечци позоришних критика), годишњака народних позоришта, штампаних репертоара (Живојин Петровић, Сава В. Цветковић, Петар Волк), *Сѣоменице Срѣскоѣ народноѣ ѿозоришѣа (1861–1961)*, *Енциклопедије Срѣскоѣ народноѣ ѿозоришѣа*, затим и периодичних публикација, које нису у међувремену страдале, не може се дати потпуна слика о извођењима ових Савићевих једночинки, што се посебно односи на београдску премијеру. Нисам успео доћи до сазнања о глумачкој подели а открио сам тек неколико позоришних критика о свим поставкама ових једночинки. У својој аутобиографији Савић је забележио да није лоше прошао ни са својим актовкама (он ту мисли на публику), па између осталих издваја комедије *На сѣаници* и *Иира ваиџром* (Савић 2009: 88).

Према истраживањима Саве В. Цветковића, представу је режирао Сава Тодоровић (Цветковић 1966: 17), али резултати истраживања другог угледног театролога Живојина Петровића дају другачије обавештење, да је режију потписао Чича Илија Станојевић (Петровић 1993: 157). Ни Петровић не даје ближе

театролошке податке о представи. Потом је други угледни театролог Петар Волк, извесно се ослањајући на Цветковића, навео да је представу режирао Сава Тодоровић (Волк 1995: 805; 2009: 252). Нажалост, у сачуваним малобројним критикама готово да нема речи о представи а изостају и подаци о ансамблу.

У годинама пред крај 19. и почетак 20. века драмско стваралаштво Милана Савића се озбиљније оспоравало, а у првим годинама 20. века и прећуткивало. Упадљиво је рецимо да у чувеном *Српском књижевном гласнику*, где је била стална рубрика посвећена премијерама у београдском позоришту, посебно домаћих комада, нема извештаја са представе *Огсудни ѿренуци*. Други утицајни лист, *Нова Искра* Ристе Одавића, такође има редовну рубрику посвећену позоришту, али у бројевима од децембра 1904. до фебруара 1905. нема ни речи о овој премијери. *Полиџика*, која је почела с радом 1904, у првим годинама ређе је објављивала позоришне рецензије. Можда је ту и изашла критика о *Огсудним ѿренуцима*, али то данас не можемо поуздано тврдити, јер нису сачувани бројеви од 28. до 30. новембра 1904. Дакле, као и поводом комедије *На леј начин*, критичари су намерно ћутали и после ове премијере.

Наредне године Одавић се у свом листу *Нова Искра* тек узгредно дотакао ове представе кад је у критичком чланку поводом *Годишњака* и концепта репертоара Народног позоришта замерио управи што у најавама представа нема прецизнијих одредница о каквим је коадима реч. Између других, он указује на пример представе *Огсудни ѿренуци*, да то „нису један коад, већ циклус од пет коада у по једном чину“ (Одавић 1905: 347). Одавић је био у праву, јер је у *Правди*, од 27. новембра 1904, изашла најава премијере представе, где се каже да су *Огсудни ѿренуци* коад у пет чинова (Аноним 1904б: 3).

Сачуван је тако само један извештај са представе, објављен у дневном листу *Ојозиција*, и само једна позоришна рецензија изашла после београдске премијере у *Правди*, а потписана псеудонимом Спектатор. Угледни историчар српског позоришта Боровоје С. Стојковић утврдио је да се иза тог псеудонима скривао утицајни политичар, дипломата, и мање цењени књижевник и критичар Павле Маринковић (1866–1925), за кога бележи да је аутор више од сто педесет позоришних рецензија (Стојковић 2018: 83). Маринковић је с Јованом

Адамовићем био покретач популарног опозиционог дневног листа *Правда*, те је и очекивано што се у тим новинама оглашавао и позоришним критикама.

Маринковић (Спектатор) већ у уводном делу критике приговара управи позоришта због опредељења за такав концепт представе засноване на пет тематски неповезаних комада. Та примедба је мање упитна, као и она кад указује да се за једничким насловом за све једночинке, *Одсудни џиренуци*, нису могли на прави начин објединити несродни комади (драме и комедије).

[Т]им се насловом хтелo да наговести: да су у комадима изнети само они психолошки моменти у животу појединих људи, појединих породица, који одсудно утичу на живот тих особа... или што томе слично. Свакојако, општи наслов остаје мало нејасан у вези са самим комадима.¹

(Маринковић 1904: 1)

У првом од пет критичких осврта на *Одсудне џиренуџике*, тј. на сваку јеночинку засебно, Маринковић комедију *На сџаници* оцењује као бесадржајну, неразумљиву и нејасну и затим препричавањем радње настоји да оправда тај негативан суд. Током препричавања он коментарише делове радње, покушавајући да буде духовит и притом се не служи књижевним изразима. Да би се илустровало како су често критичари поступали у нападу на комедиографе и њихове текстове, па и на Савића овом приликом, нека послужи тај део кад Маринковић износи садржај једночинке.

На железничку станицу долази један млад пар спреман да отпутује на „свадебни пут“. Уз њих се привезала пуница, досадна као што су на позорници досадне све пунице. И тај бабац хоће с њима да путује, а младенцима као да то није најпријатније. И у место да покушају отрести се бабе, они се благо препиру: што младожења пије четири пет чаша пива! Најзад кад воз хоће да пође долази неки чика који бабу одврати од пута, те оно двоје прне слободно.

¹ У овом поглављу цитати из критика дају се у изворном облику, без правописног осавремењивања.

Е лепо, то није ништа, али је бар разумљиво; али што ће онај други пар? Па онда оне скициране радње, оне полу-радње, оно наговештавање неке прошле историје и неке љубоморе у зачетку! и све то остаје апсолутно без икаквих последица! Нико то није разумео, а ваљда се није имало ништа разумети.

(Маринковић 1904: 1)

Када се на овакав начин, тенденциозно изнесе садржина комада, гледалац (читалац) који није имао прилике да се упозна са тим позоришним делом или текстом комедије, може се лако одвратити од тог покушаја. Маринковићева намера је сасвим јасна: дискредитовати Савића као писца. Читањем ове комедије јасно нам је да нити је радња испразна, нити немотивисана, како се навлаш скреће пажња. Комедија је писана с намером да се прикаже један исечак из живота, из свакодневице на железничкој станици, при чему је вешто разрађена анегдота о сусрету два млада брачна пара и сусрету старих пријатеља, те упознавању родитеља младенаца где се отвара могућност да Ђурићев таст и Васићева ташта можда развију интимније пријатељство. Маринковић се устремљује на (не)могућу ситуацију да ташта путује са младенцима, јер тако што њему није било познато. То тада није било уобичајено у београдској средини, али се запажало (видети Нушићевог *Бен Акибу*). Савић је овом једночинком желео да мало одступи од типских ситуација и од типских карактера, да укаже на мењање културалне парадигме у Новом Саду (видети *Појовор*). Приказ тзв. исечка из свакодневног живота био је у тематско-мотивском средишту реалистичке поетике, а посебно код приповедача. Трифковић је своје комедије градио на таквом тематском избору. Међутим, кад критичари желе да осуде комедију и њеног аутора, они посежу и за аргументима као што су вероватност, избор теме, њена животна и философска садржајност, неубедљив или лак хумор, на крају позивају се и на то да ликови у комедији нису психолошки продубљени (?!).

Маринковић представи, тј. извођењу комада посвећује само једну реченицу. Није први пут да је он у форми позоришне рецензије заправо покушавао да дâ књижевну анализу, али и она је била само низ неаргументованих или слабо аргументованих импресија о делу.

Комад је ишао врло млитаво, и сем Руцовића нико није био добар.

(Маринковић 1904: 1)

У једној реченици Маринковић је осудио извођење и игру глумаца, без образложења, што не може да се узима у даље разматрање. Једино корисно из овог дела његове рецензије јесте то што је навео чувеног комичара Богобоја Руцовића (1869–1912). С обзиром на то да је у време премијере Руцовић имао пуних тридесет пет година, као и да се у ансамблу издвајао по изузетном комичком изразу, а имајући у виду и концепцију лика Васића, са извесношћу се може претпоставити да је он тумачио улогу Димшићкиног зета.

Следећу једночинку, *Ира вајром*, Маринковић још оштрије критикује, тврдећи да је потпуно беспредметна. Користи исти манир приликом препричавања: додаје сувисле коментаре, садржину слободно и то површно интрпретира у намери да радњу представи што баналније и тиме поткрепи свој вредносни суд. У закључку он се по утврђеном рецепту осуде комедија и њихових аутора позива на начело вероватности, животне уверљивости, психолошког нијансирања и одсуства хумора.

Али како је све то невешто описано! Како је све то лишено сваке опсервације! Писац нити посматра овај свет онаквог какав је, нити га замишља на неки свој начин, него је просто попримао неке застареле конвенционалне појмове, без икакве орђиналности, и о браку и о љубомори, и о интриги, па од свега тога написао нешто што нема апсолутно никакве ни драмске ни литерарне вредности. Не можете запазити не само ни једне ситуације – о карактерима и да не говоримо, – него ни једне духовите реченице, ни једног бираног израза.

(Маринковић 1904: 1)

Савић се лудистичким средствима, у стилу модерног театрализма, заправо поигравао конвенцијама комедиографског писма и посебно обрасцима живота у војвођанској средини. Он се у концептуализацији карактера ослања и на могуће атипичне особине ликова: циљ му је игра, а не друштвена

опсервација. Савић је написао комедију интриге, а не комедију нарави или комедију карактера. Само могу поновити да су критичари попут Маринковића у комедијама веома често тражили оно чега нема, а нису тумачили оно што је у радњи присутно, нити су комедији прилазили са становишта њених жанровских посебности.

Маринковић се такође ни о извођењу једночинке *Ира вайром* не оглашава као позоришни критичар; о представи не даје ни речи, само уопштено негативно вреднује игру глумица, а једино издваја Милорада Петровића.

Оне две даме нису никако играле. Милорад Петровић је успео да и од онакве улоге направи нешто.

(Маринковић 1904: 1)

Чувени глумац Народног позоришта Милорад Петровић (1865–1928), упамћен и по главној улози Карађорђа у истоименом српском филму (1911), могао је тумачити обе мушке улоге. С обзиром на његов фах, да је био одличан драмски глумац (по потреби је наступао и у комедијама), а имајући у виду концептуализацију лика доктора Мирковића (озбиљан, помало крут, осетљив и зато плаховит, више драмски него комички тип), може се са извесношћу претпоставити да је Петровић тумачио ту улогу.

Ни о драмама Маринковић нема лепо мишљење, само унеколико повољније оцењује драму *Ђурђевићи*. Издваја добру карактеризацију главних ликова, њихову психолошку разрађеност, затим озбиљну друштвену ангажованост, дакле поздравља оне елементе који одликују овај жанр, а који се не смеју тражити од комедије.

Маринковић је после сваке једночинке углавном недовољно вредновао дату представу и игру глумаца, благонаклоно истичући тек понеког учесника, али зато у завршном осврту на једночинку *Ђурђевићи* закључује да су глумци „овај комад доста добро извели“ (Маринковић 1904: 2). На крају рецензије није одолео а да не буде саркастичан и према позоришту и представи и према Савићу.

Публике је било преко обичаја на премијери – мало.

(Маринковић 1904: 2)

Сачуван је и један извештај са премијере објављен у дневном листу *Ојозиција*, који се тешко може класификовати као позоришна критика. Ако није у питању најнижа малициозност, анонимни аутор тог извештаја не припада кругу књижевника, нити се може похвалити општом културом. За тог извештача Милан Савић је непозната особа (?!), што довољно говори о аутору текста. Он ту даје општи поглед на све једночинке, износи своје импресије и сведочи о томе да је публика звиждала, што ипак није потврђено. Такав податак сигурно не би прећутао Маринковић. Овде доносим цео текст тог извештаја.

И ова драма (ако се у опште може назвати тако) угледала је прексиноћ света на позорници нашег Народног Позоришта! Тога вечера заиста долазили су многима „одсудни тренутци“ да ли да се реше да остану, или да напусте представу. Констатујемо да је публика била стрпљива и остала! Писац комада, Милан Савић, (не знамо га ни које ни шта је) изазиван је од публике чешће пута звиждањем, али га није било ни од корова! Његова скромност сматрала је да тога вечера буде изван позоришта! То вече био је комад први пут приказан, али у исто време додајемо да се може узети и као последњи. Комад је дакле пропао!

(Аноним 1904в: 3)

Представа: *Одсудни шренуци (На сџаници, Ибра вайром)*

Сцена, место: Народно позориште, Београд

Редитељ: Сава Тодоровић / Чича Илија Станојевић

Премијера: 27. новембар 1904.

Улоге: (*На сџаници*) Васић – Богобој Руцовић, Васићка – /, Ђурић – /, Ђурићка – /, Димшићка – /, Митровић – /, Павловић – /, Жан – /, Јоца – /, Вратар – /, Носач – /, Путник; (*Ибра вайром*), Мирковић – Милорад Петровић, Јулка – /, Љубица, – /, Љубомир Николић – /, Јеца – /.

Изведена само једном.

*

* *

Знатно касније у Српском народном позоришту у Новом Саду, 9. јануара 1910. постављене су само три једночинке:

На сѿаници, *Меланија* и *Ђурђевићи*. Енциклопедија Српској народној позоришћу констатује да је представа играна само једном у поставци која је наведена на сачуваном плакату. Међутим, није искључено да су, ако не све, онда бар ове три једночинке и раније постављене на сцену СНП-а. На основу детаљног новинског извештаја, објављеног у *Застави* још 30. јула 1906, обавештава се да су Савићеве једночинке под насловом *Одсудни ѿренуци* (не наводи се да ли свих пет) уврштене у редован репертоар Српског народног позоришта и да ће се оне изводити на гостовањима од августа 1906. године, и то у Великој Кикинди, Вршцу, Белој Цркви, Ковину, Панчеву и Земуну (Аноним: 1906: 3). Врло је вероватно да су једночинке и игране у овим градовима, барем по једном. Српско народно позориште није у то време имало своју сталну зграду у Новом Саду, па је често било на гостовањима по војвођанским градовима и неретко је прилагођавало репертоар очекивањима публике (српски комади, комедије). Што се тиче званичне премијере у Новом Саду 1910, у згради Дунђерског, плакат је сачуван и објављен у листу *Ново Позоришће*.

Колико сам успео утврдити, после новосадске премијере изашле су две рецензије, и обе је потписао књижевни историчар и критичар Јован Грчић, ретко кад наклоњен Милану Савићу. Грчић није ценио Савићев комедиографски рад и није се трудио да то прикрије у својим критикама. Стицајем околности обе Грчићеве критике изашле су истог дана, једна у листу *Браник*, друга у *Новом Позоришћу*, 12. јануара.

У првој рецензији, објављеној у *Бранику*, Грчић је дао сумаран преглед недељног репертоара и није већи простор поклонио представи *Одсудни ѿренуци*. Као и више пута до тада о Савићу, и овом приликом поводом једночинке *На сѿаници* он је показао да не разуме протејски карактер комедије, њен систем мотивације, њен игриви комички свет. Грчић није схватао, а у случају Савићевих комедија није ни желео да прихвати, да комедија има своју особену логику радње, свој систем вероватности, који је прилично различит од драме у ужем смислу. Комедији је својствена изокренута логика (конструкција невероватности, случајности, преувеличавање, ирационалност) која није само у функцији смеха већ и одговарајуће семантике комичке радње (Пејчић 2016: 43).

Грчић се у кратком прегледу једночинки устремио на начело вероватности, како у комедији, тако и у две драме. Можда неко и може разумети личну нетрпељивост критичара према писцу, али је тешко прихватити да позоришни рецензент не прави разлику између приказаног позоришног света/фикције и стварности, па се чуди како је могуће да за кратко време представе лик/глумац попије пет чаша пива. Он оштрину своје критике правда тиме да Савић није почетник, те да зато не треба имати обзира (?!), а при томе свој суд о (не)вероватности сценског чина испијања пива приписује неименованом мноштву (свет).

Ретко се кад десило, да је српски свет тако ледено дочекао на позорницу и с ње испратио изворну српску работу, као што се то у суботу догодило „Одсудним тренутцима“ Милана Савића. А Милан Савић одавна већ није више почетник. Е па ваљда је баш за то свет и стресао са себе све обзире па достојанствено одбио инсинуацију, да ће веровати, е ко може за пет минута, на ште срце, слити у себе пет чаша пива [...]

(Грчић 1910а: 1)

Грчић као да се правио да не зна да време представе, тј. фикције није компатибилно са временом гледаоца, тј. са стварношћу, да се на сцени у одређеном временском току догађаји одвијају у згуснутом временском поретку за шта је у животу потребно много више минута, сати или дана итд. Износећи такве примедбе, може се ићи и даље па захтевати и дуга емпиријска усаглашавања, али тада излазимо из оквира тумачења представе као уметничког дела. Јасно је да је Грчић тражио у представи било шта чиме би могао да је уметнички обезвреди.² Укратко је известио и да је публика суздржано примила Савићеве једночинке, али с обзиром на његову субјективност, не може се тај податак узети као веродостојан и поуздан.

² Занимљива је и корисна студија објављена у *Позоришћу* 1904. где се анализира сценска симулација једења и пијења, као и стварна употреба јела и пића кроз историју европске и српске драме (Аноним 1904а: 61–63).

У другој, опширнијој критици, у *Новом Позоришћу* он по устаљеном маниру, кад пише о Савићу, већ у уводу износи заједљиве коментаре, оштре примедбе на његов списатељски рад и кад читалац помисли да после таквог увода следи каква-таква анализа представе и текста, превари се. Грчић је целу критику написао само с једним циљем – да у потпуности обезвреди Савићев рад на драми, да га чак и одврати од писања. Он том приликом прави субјективну ретроспективу критика о представама насталим по Савићевим комадима дајући у слободном тумачењу оцене рецензената. Грчић у том прегледу најпре полази од себе и потврђује да је некада лепо дочекивао Савићеве комедије, а сада, и овом приликом, покушава да одбаци те своје импресије у контексту критика које је касније писао о његовом опусу. Није Грчић лепо дочекао само Савићеву драматизацију *Социјалне демократије* 1877. него је и знатно касније, у *Сиражилову* 1892. дао високу оцену његовог свеукупног разноврсног књижевног и критичарског рада, где је такође хвалио комедије (Грчић 1892: 423–425). Ради илустрације, потребно је навести најважније одломке из ове позне Грчићеве критике.

Милан Савић баш нема среће на позорници. Није је управо ни имао никад. Оно сам до душе после премијере његових по Гирнтовој новели израђених „Социјалних демократа“ у 24. броју „Позоришта“ године 1877. баш ја регистровао, како је публика бурним изазивањем допадања свог управы индиректно казала, да жели, да комад остане стално у репертоару, па сам чак и препоручио управи, да послуша публику; исто тако сам главом ја после премијере Савићеве једночине шале с написом „Фрише фире“ у 33. броју „Позоришта“ године 1879. забележио леп успех и рекао, да писац није пошао неравним путем; истина је, да је Миша Димитријевић после првог приказа Савићеве једночине шале с написом „Наживио се“ у 53. броју „Позоришта“ године 1879. рекао да цени даровитост Милана Савића; стоји и то, да после премијере Савићевих награђених „Проводација“ Миша Димитријевић у 23. броју „Позоришта“ године 1884. није могао да остави недирнуте по неке замерке и изјаве незадовољства, које је из публике чуо сопственим ушима, него

их је назвао већим претензијама.³ Све је то тако било, јер пишчеви лични пријатељи нису могли а да не воде рачуна о томе, да не ваља к в а р и т и вољу онима, који хоће да раде, а нешто је ту и лично пријатељство било по среди. [...] И о „Цару проводацији“ сам – према Јовану Храниловићу, који је у 42. броју „Позоришта“ рекао, да је писац своју задаћу тако вештачки и уметнички извео, да је публика у неколико маха, код више призора, бурним плескањем дала одушке свом признању – реферовао, и то у 23. броју „Бранкова Кола“ 1902., да у Новом Саду није продоро и да се о њему није писало довољно отворено и одрешито.

(Грчић 1910б: 191)

Грчић се отворено правда пред читаоцима што је некад давао повољнији суд о Савићу, па сад настоји да оповргне раније изнесена мишљења и у томе тражи потпору у другим критичарима. Из тога произилази да су Грчићу други упућивали примедбе те врсте: како то да је за њега некад Савић био добар комедиограф, писац који обећава, а да у каснијим годинама целокупно његово дело оцењује као уметнички безвредно?

Према Грчићу, Савић свој успех на позорници дугује само својим пријатељима око позоришта, па се зато треба упитати и колико негативна слика створена о његовом раду дугује заправо неумољивошћу његових непријатеља? Несумњиво је да је Грчић као уважавани критичар и историчар књижевности у великој мери допринео негативној рецепцији Савићевих драма, да је својим оценама и одвратио наредне историчаре књижевности и позоришта да прочитају Савићев драмски опус.

Што се тиче помоћи пријатеља, која није неуобичајена и за друге писце, па и драмске уметнике, како некад, тако још више данас, Савић је сâм признао да је почетак аплауза на премијери *Проводација* 1884. био подстакнут деловањем његових пријатеља (Савић 2009: 87–88), о чему је било речи у првој књизи овог издања. Међутим, публика је здушно прихватила та прва тапшања и овацијама поздравила писца, чак га и позивала на сцену. То се ипак није могло изнудити.

³ Поводом критике Мише Димитријевића, видети *Театрографију* у 1. књизи овог издања.

Савићу су добри пријатељи накнадно стварали успехе на позорници. То стоји и то не може порећи нико, ко је био у позоришту, кад се приказивали Савићеве комади. Не може порећи, кад метне руку на срце. Публика се фактично никад није загрејала за Савићеве глуме а ова три последња комадића просто је одбила. После првога није нико ни покушао, да одобрава а већ смејати се није ни могао нико, јер су досетке у комаду и сувише буршикозне те и неукусне. Или је можда укусно, кад мати, испративши младенце на свадбени пут, вели свом брату: „Само да ми се детету што не деси!“ а брат јој реплицира: „Та већ без тога не ће проћи!“ После другога је публика тапшала дивној игри Милке Марковићке а после трећег је енергичним пст! сузбила покушај пишчевих личних пријатеља, да инсценишу неку овацију. Хоће ли овај бити неуспех бити писцу добра школа, да се једаред већ окане позорнице, тешко је прорећи.

(Грчић 1910б: 191)

Тек у том завршном делу Грчић се дотиче и представе о којој је требало да извести. Њему је највећи део текста био потребан да што више омаловажи уз Савића и његове *Одсудне шренућке*, малтене га отворено позивајући да напусти рад на драми. За разлику од претходне критике у *Бранику*, где је проблематизовао начело вероватности у комедији, на сцени, овде се он устремио на ласцивне алузије, што је заиста било мало неочекивано за тадашње позориште, али да ли је то и довољан разлог да се због тих реплика естетски одбаце и представа и текст?

Представа: *Одсудни шренуци (На сѣјаници)*

Сцена, место: Српско народно позориште, Нови Сад

Редитељ: Коста Коча Васиљевић

Премијера: 9. јануар 1910.

Улоге: Васић – Коста Коча Васиљевић, Васићка – Ружа Кранчевићка, Ђурић – Драгомир Кранчевић, Ђурићка – Олга Освалдова, Димшићка – Даница Васиљевићка, Митровић – Андрија Андра Лукић, Павловић – Милан Николић, Жан – Ђура Мацарић (Жан), Јоца – Божидар Савић и др.

Изведена само једном у Новом Саду и играна на гостовањима СНП-а.

*
* *

Према *Енциклопедији Српској народној позоришћу* једночинка *Игра вајром* премијерно је изведена тек 4. јуна 1921. године у Српском народном позоришту заједно са Змајевом чувеном једночинком *Шаран* и једночинком *Свекрва* Мите Калића. Бележи се и да плакат није сачуван, да нема података о подели и евентуалним репризним извођењима. Међутим, прегледањем периодике из тог времена, сазнаје се да је почетком јуна Српско народно позориште прослављало шездесет година постојања, да су се у прославу укључили Народно позориште из Београда и Хрватско народно казалиште из Загреба, као и гости из Љубљане, све у духу тада заговораног југословенства. Српско народно позориште припремило је представу *Пера Сејдинац* Лазе Костића, која је тада први пут изведена у том позоришту, у Новом Саду, такође и чувени комад с певањем *Ђуго Драгомира Брзака* и *Јанка Веселиновића* (Брзак је главни аутор зато га наводим на првом месту) и *Избирачицу* Косте Трифковића. У прослави је учествовао и Милан Савић, који је одржао предавање о Трифковићу и Костићу. Поводом једночинке *Игра вајром* важно је то да су се у обележавање прославе СНП-а укључиле и дилетантске трупе. Током вечери, 4. јуна, прво је наступило Српско дилетантно коло из Сомбора које је извело *Свекрву* Мите Калића, па трупа Трговачка омладина с поставком Змајевог *Шарана* и на крају је наступила трупа Занатска омладина из Новог Сада која је приказала Савићеву једночинку *Игра вајром* (Аноним 1921: 1).

Више до овога није се могло сазнати о поставци ове једночинке и о другој, *На сјаници*. Може се само претпоставити да је објављена још нека критика поводом извођења, али до њих нисам успео доћи, јер су периодичне публикације из тог времена прилично оштећене.

*
* *

После оваквих оцена и Јована Грчића и Павла Маринковића поводом извођења једночинки *Игра вајром* и *На*

стигници, а што сам истакао и у анализама позоришних критика других комедија у овом избору, јасније је зашто је већина каснијих историчара књижевности и позоришта (Јован Скерлић, Светислав Шумаревић, Јован Деретић, Петар Волк, Петар Марјановић и др.) запостављала Милана Савића и његово дело, чији опус по свему судећи нису ни читали.

Александар Пејчић